

«Η συμβολή της Τέχνης στη δημιουργία συνείδησης των μαθητών για τη βιώσιμη ανάπτυξη»

Βλάχος Ιωάννης, Γεωλόγος-Υπεύθυνος Πολιτιστικών Θεμάτων Δ/σης Β/θμιας Εκπ/σης Αχαΐας
Αντιπρόεδρος Δ.Ε. Παραρτήματος Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε Δυτ. Ελλάδας

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Περιβαλλοντική Αγωγή(Π.Α.), Τέχνες, Θεατρικό παιχνίδι, Συναισθηματική διέγερση, Βιώσιμη ανάπτυξη

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Προγράμματα(Κ.Π.Ε., Σχολεία), έρευνα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ: Στόχος της Περιβαλλοντικής Αγωγής(Π.Α.) είναι η αλλαγή στάσεων και συμπεριφορών ώστε να δράσουμε για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Ο παραπάνω στόχος δεν ικανοποιείται χωρίς την κινητοποίηση του συναισθηματικού και ψυχοκινητικού τομέα και μόνο με το γνωστικό. Στην κινητοποίηση αυτή, το σημαντικότερο ρόλο παίζει η βιωματική προσέγγιση του θέματος και η Τέχνη αποτελεί το σημαντικότερο μεθοδολογικό εργαλείο για την επίτευξη του στόχου αυτού.

Η πολύχρονη εμπειρία από την υλοποίηση προγραμμάτων Π.Α. στο Κ.Π.Ε. Κλειτορίας αλλά και σχολικών προγραμμάτων ή θεματικών Δικτύων που απευθύνονταν σε μαθητές, εκπαιδευτικούς, γονείς και πολίτες ποικίλων κοινωνικών ομάδων καθώς και η καταγραφή των απόψεων των παραπάνω, καταδεικνύει την πολύτιμη, ενδιαφέρουσα και απαραίτητη συνεισφορά, συμβολή, ένταξη και αξιοποίηση των Τεχνών (με διεπιστημονικό τρόπο) και ιδιαίτερα των τεχνικών του θεατρικού παιχνιδιού ως μεθοδολογικό εργαλείο και μέσο για τη δυναμική απογείωση μιας περιβαλλοντικής ομάδας, την επιτυχία ενός προγράμματος και ταυτόχρονα την κατανόηση και συνειδητοποίηση- μέσω του σώματος, του μυαλού και των συναισθημάτων- των σχέσεων, αλληλεπιδράσεων και των προβλημάτων του περιβάλλοντος, συμβάλλοντας ενεργά μέσα από το κατάλληλο επίπεδο συναισθηματικής διέγερσης, σε υπεύθυνες οικολογικές συμπεριφορές στην κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης.

Ανάλογα με τη μεθοδολογία, τους στόχους και το θέμα των προγραμμάτων, οι Τέχνες ως δραστηριότητες αυτών, εντάσσονται στις διάφορες φάσεις και στάδια εξέλιξής τους: φάση συγκρότησης ομάδας, σχεδιασμός δραστηριοτήτων, παιχνίδια ρόλων, περιβαλλοντικό μονοπάτι, παρουσίαση αποτελεσμάτων-βιωμάτων και αξιολόγηση ικανοποιώντας ταυτόχρονα τις βασικές αρχές και τους γενικούς στόχους της Π.Α.

ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: Να αναδείξει την δυναμική της ένταξης της Τέχνης και ειδικότερα τεχνικών του θεατρικού παιχνιδιού ως μεθοδολογικού εργαλείου στα στάδια και φάσεις εξέλιξης ενός προγράμματος Π.Α. υπηρετώντας τους σκοπούς και τους στόχους της, ώστε να δημιουργήσει πολίτες ικανούς να συμμετέχουν ενεργά στη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής.

ΜΕΘΟΔΟΙ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: Ποσοτική και ποιοτική κριτική αποτίμηση μέσω ερωτηματολογίων, ομάδων εργασίας και προσωπικών συνεντεύξεων

ΣΥΖΗΤΗΣΗ: Ένα ολοκληρωμένο μεθοδολογικό εργαλείο και μέσο για την εξυπηρέτηση του σκοπού και των στόχων της Π.Α., θεωρείται ότι είναι η Τέχνη των Τεχνών: η Θεατρική, με τη μορφή του παιχνιδιού και ειδικότερα του Θεατρικού Παιχνιδιού και των τεχνικών που αυτό χρησιμοποιεί:

α. Στην αρχική φάση συγκρότησης της ομάδας

Τα παιχνίδια γνωριμίας –επικοινωνίας είναι απαραίτητα και συμβάλλουν θετικά στη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης, ασφάλειας και επικοινωνίας στα μέλη της ομάδας. Έτσι δημιουργούνται οι απαραίτητες προϋποθέσεις για να αναπτυχθεί στην ομάδα μια δυναμική που θα αυξήσει την ενεργοποίηση και την πρωτοβουλία των μελών της.

Η αλληλεπίδραση που υφίσταται, είναι ένα βασικό στοιχείο στην οικοδόμηση της γνώσης. Ας σημειωθεί ότι η επανάληψη τέτοιων παιχνιδιών στην έναρξη κάθε νέας συνάντησης, ανανεώνει το δημιουργικό κλίμα και την δυναμική της ομάδας, ενώ ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι αυτός του εμπνευστή.

β. *Κατά το σχεδιασμό των δραστηριοτήτων*

Οι μαθητές σύμφωνα με τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους, αναλαμβάνουν «ρόλους» και μάλιστα ενεργητικούς. Πράγμα που αποτελεί απαίτηση και στόχο της ελεύθερης, δημοκρατικής και σύγχρονης εκπαίδευσης και αγωγής. Βέβαια εδώ μιλάμε για το μαθητοκεντρικό μοντέλο διδασκαλίας, βασικό στοιχείο στη φιλοσοφία της Π.Α.

γ. *Στα παιχνίδια ρόλων*

Οι παίκτες συμμετέχουν με ελκυστικό και ευέλικτο τρόπο στην επεξεργασία ενός γνωστικού αντικειμένου (εν προκειμένω ενός περιβαλλοντικού ζητήματος ή προβλήματος) το συνδυάζουν με την εμπειρία της πράξης, την ομαδική εργασία, τη συναισθηματική συμβολή και την καλλιτεχνική διαδρομή, ενώ οδηγούνται σε μια γόνιμη μέθοδο κατανόησης του ζητήματος- προβλήματος.

Ο μύθος και οι ρόλοι, αποτελούν ένα σύνολο από πολλά ΑΝ που φτιάχνουν τη συμβατική σκηνική πραγματικότητα που όμως είναι βασισμένη στην ίδια τη ζωή, τα προβλήματα και τα γεγονότα της. Αυτό το μαγικό ΑΝ που κατά τον Στανισλάβσκι είναι ερέθισμα για εσώτερες σωματικές ενέργειες και στάσεις ζωής. Το παιδί μαθαίνει παίζοντας τα γεγονότα της ζωής, ερμηνεύει την ανθρώπινη συμπεριφορά αλλά και των άλλων όντων, αναλύει τους χαρακτήρες, τις σχέσεις και τα προβλήματα ενώ δημιουργεί τις δικές του προτάσεις, συμπεριφορές και στάσεις απέναντι στα πρόσωπα και γεγονότα, μέσω της μεταμόρφωσης.

δ. *Στο Περιβαλλοντικό μονοπάτι*

Εδώ χρησιμοποιούνται οι τεχνικές της παρατήρησης, της ανακάλυψης, της γνωριμίας και της βιωματικής προσέγγισης του περιβάλλοντος και των στοιχείων του κυρίως μέσω των αισθήσεων, της αισθησιοκινητικής δράσης, της έκφρασης, της μίμησης και του θεατρικού παιχνιδιού σε εξωτερικό χώρο (φυσικό – αστικό). Τα ερεθίσματα που εντοπίζονται ή που δίνονται (οπτικά, ακουστικά, απτικά, χωρικά, χρονικά κλπ.) συγκρατούνται στην μνήμη (το τοπίο ως μνήμη), εκφράζονται σωματικά (η φύση ως σώμα) για να αξιοποιηθούν δημιουργικά κατά την δράση και σύμφωνα με την ακολουθία:

περιβάλλον → μύθος → ρόλος ή
περιβάλλον → ρόλος → μύθος

Εξάλλου μια και κάθε κίνηση του σύμπαντος είναι εγγεγραμμένη στη μνήμη του σώματός μας (εφόσον το σώμα αποτελείται από ύλη που φτιάχτηκε από το σύμπαν) μπορούμε, ως μιμητικά όντα, να αναπαραστήσουμε τις ενέργειες της Φύσης.

Με τη βοήθεια των παιγνιωδών δραστηριοτήτων, το παιδί έρχεται σε άμεση επαφή και εμπειρία με το περιβάλλον και ιδίως το φυσικό μέσα στο οποίο:

-ανακαλύπτει τον ψυχικό βιότοπό του: Μια αναγκαία προϋπόθεση για την ανακάλυψη, γνώση και κατανόηση του φυσικού βιότοπου, των σχέσεων που αλληλοσυνδέουν και επηρεάζουν τα μέρη του, των φυσικών κύκλων καθώς και των αρχών που διέπουν τα οικοσυστήματα.

-ανακαλύπτει τη ζωή στο μικρόκοσμο ενός βιοτόπου σε σχέση με τον ψυχικό βιότοπο,

-περνάει σταδιακά σε μια συνθετική αντίληψη του κόσμου ενώ συγχρόνως τολμά την προσωπική του ένταξη στον φυσικό κόσμο και στο κοινωνικό πλαίσιο με το τρίπτυχο σώματος-ψυχή κατανοώντας την πραγματική του θέση. Για να φτάσει σε μια ολοκληρωμένη άποψη και πρόταση ζωής (αίσθηση-γνώση- κατανόηση- συνείδηση-πρόταση ζωής ή γνώση-αίσθηση- κατανόηση- συνείδηση- πρόταση ζωής),

-χρησιμοποιεί ερεθίσματα που συλλέγει από το περιβάλλον τα μεταπλάθει, εμπνέεται και δημιουργεί αναπτύσσοντας ταυτόχρονα τη φαντασία του,

-καλλιεργεί και εδραιώνει την ευαισθησία του, το αισθητικό του κριτήριο μιας και η ίδια η φύση έχει μια αισθητική που δεν περνά απαρατήρητη,

-εξοικειώνει το σώμα και τα συναισθήματά του σε σχέση με το περιβάλλον και τα στοιχεία

του,

-ικανοποιεί την ανάγκη του για παιχνίδι, χαιρείται τη συμμετοχή του σε ομαδοσυνεργατικά παιχνίδια

ε. Στην παρουσίαση αποτελεσμάτων –βιωμάτων και στην αξιολόγηση

Κατά την παρουσίαση των αποτελεσμάτων και εμπειριών του προγράμματος στη σχολική κοινότητα, την τοπική κοινωνία ή αλλού, μπορεί να χρησιμοποιηθούν τεχνικές από τις πάντα ελκυστικές για το θεατή αναπαραστατικές ή άλλες μορφές τέχνης και έτσι επιτυγχάνεται η εικονοποιημένη εξωτερίκευση των συγκινήσεων, των εμπειριών, των εντυπώσεων, των γνώσεων(εμπειρικών-συμβολικών), των απόψεων, των προτάσεων αλλά και των στάσεων που αποκτήθηκαν κατά την υλοποίηση του προγράμματος.

Τα παραπάνω μπορούν επίσης να λειτουργήσουν σε μια μορφή ή τμήμα της τελικής αξιολόγησης των στόχων που είχαν τεθεί αρχικά για το πρόγραμμα ή ακόμα και της ενδιάμεσης διαμορφωτικής.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ: Η έρευνα που αφορά στην γνώμη των εμπλεκόμενων με τη θέση και το ενδιαφέρον που έχουν στα προγράμματα περιβαλλοντικής αγωγής (σε σχολεία, Κ.Π.Ε. ή αλλού)οι δραστηριότητες τέχνης με τη μορφή κυρίως του θεατρικού παιχνιδιού, η προσωπική εμπειρία από το βιοματικό –εμπνευστικό και συντονιστικό ρόλο στο Δίκτυο: «Η θεατρική Αγωγή ως μέσο και εργαλείο για την Περιβαλλοντική Αγωγή», έδειξε ότι αυτές οι δραστηριότητες τοποθετούνται στις κορυφαίες θέσεις των προτιμήσεών τους.

Έτσι μπορούμε να θεωρήσουμε και να προτείνουμε τα παρακάτω:

α)Βασικό εργαλείο για την Π.Α., σε συνδυασμό βέβαια με άλλες εξίσου σημαντικές δραστηριότητες, είναι μια αποτελεσματική βιοματική προσέγγιση: αυτή της παιδαγωγικής και αισθητικής- καλλιτεχνικής ταυτόχρονα.

β)Η καλύτερη προσπάθεια αναπαραγωγής, ερμηνείας, σχολιασμού, εξοικείωσης, ονοματισμού και συνειδησης του κόσμου είναι αυτή του παιχνιδιού και όσα η εφαρμογή του συνεπάγεται για την ανακάλυψη της γνώσης μέσα από την αίσθηση και την αισθητική απόλαυση.

γ)Εφαρμογή και επέκταση των παραπάνω δραστηριοτήτων σε όλα τα προγράμματα και φάσεις τους που προϋποθέτει:

Ανάγκη συνεχούς επιμόρφωσης και ανατροφοδότησης των εκπαιδευτικών με τεχνικές και θεατρικούς κώδικες επικοινωνίας συνδυαζόμενους με ερεθίσματα, προβλήματα και περιβαλλοντικές προκλήσεις

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

Αλκηστis-Κουρετζής Α, Θεατρική Αγωγή 1. Βιβλίο για το δάσκαλο, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα

Αλκηστis, Το βιβλίο της δραματοποίησης, Άλκηστis ,Αθήνα 1989

Γεωργόπουλος Α.& Τσαλίκη Ε., Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Αρχές, φιλοσοφία, μεθοδολογία, παιχνίδια και ασκήσεις. Gutenberg, Αθήνα 1993.

Γιάνναρης Γ., Θεατρική Αγωγή και Παιχνίδι. Γρηγόρης, Αθήνα 1995

Environment 2010: Situation and Perspectives for the European Union. Proceedings of the International Symposium held at the University of Porto, 6-10 May 2003

Καλαϊτζίδης Δ. -Ουζούνης Κ, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Θεωρία και Πράξη Σπανίδα

Cornell, J., Ας μοιραστούμε τη Φύση με τα παιδιά. Παρατηρητής. Θεσσαλονίκη.

Κουρετζής Λάκης, Το θεατρικό παιχνίδι(παιδαγωγική θεωρία- πρακτική και θεατρολογική προσέγγιση), Καστανιώτη, Αθήνα 1991

Κουρουζίδης Σ., Πολέμη-Τοδούλου Μ., Κοσμίδης Π., Ομαδικά Παιδικά Παιχνίδια. Το κυνήγι του Κρυμμένου Θησαυρού. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000. Κουσουρήs, Θ. και *Αθανασάκης, Α.*, Περιβάλλον Οικολογία Εκπαίδευση, Σαββάλα

*Κρίβας &άλλοι:*Περιβαλλοντική Αγωγή-εγχειρίδιο για εκπ/κούς (ΥΠΕΠΘ-ΕΠΕΑΕΚ) 1998

Ματσαγούρας,Η., Ομαδοκεντρική διδασκαλία και μάθηση, Γρηγόρη,1987

Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.: πρακ.1⁰⁰ Πανελληνίου Συνεδρίου για την Π.Ε. , Αθήνα 8-10/10/99

Chauvel. D., Chauvel, P., Παιδαγωγική και Περιβάλλον. Ανακάλυψη, κατανόηση και καλλιτεχνική δημιουργία. Τυπωθήτω, Αθήνα 1998.
Σέξτου Περσεφόνη, Δραματοποίηση, το βιβλίο του παιδαγωγού εμψυχωτή, Καστανιώτης
Σέργη Α., Δραματική Έκφραση και αγωγή του παιδιού, Gutenberg 1987
Φλογαΐτη, Ε., Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Ελληνικά.Γράμματα1998
Χρυσοφίδης, Κ., Βιωματική επικοινωνιακή διδασκαλία: Η εισαγωγή της μεθόδου Project στο σχολείο. Gutenberg. Αθήνα 1998.